

اثر بخشی حمایت‌های صادراتی و لزوم تقویت و ادامه آنها

سیدحسین رضوی، عضو هیات علمی موسسه مطالعات و پژوهش‌های بازرگانی

باشگاه خبرنگاران جوان

در سالهای اخیر و در سطح جهان دیدگاه‌های متفاوتی پیرامون برنامه‌های حمایت از صادرات وجود داشته است، به گونه‌ای که شاید نتوان هیچ نتیجه‌گیری قطعی و مشخصی را در رابطه با این برنامه‌ها عنوان نمود. نگاهی به تحقیقات و مطالعات انجام شده در داخل و خارج کشور سه نتیجه‌گیری مختلف را در رابطه با این برنامه‌ها نشان می‌دهد. یک دسته از این مطالعات بر اساس تجزیه و تحلیل‌های انجام شده خود به این نتیجه رسیده‌اند که برنامه‌های حمایت از صادرات تأثیری مستقیم بر افزایش میزان صادرات در کشورها داشته‌اند. دسته دیگر از مطالعات نتیجه‌ای کاملاً بر خلاف دسته اول داشته و نه تنها تأثیر مثبتی را برای این برنامه‌ها قائل نبوده‌اند، بلکه تأثیری منفی و مخرب را برای حمایت‌های صادراتی ارائه شده به صادر کنندگان قائل بوده‌اند، به گونه‌ای که این برنامه‌ها به کاهش میزان صادرات نیز می‌انجامیده است. دسته سوم از مطالعات صورت گرفته در زمینه تأثیر برنامه‌های حمایت از صادرات نیز قائل به نقش غیر مستقیم این برنامه‌ها بوده و تأثیری مثبت را برای این برنامه‌ها در نظر گرفته‌اند. بر این اساس و با توجه به دیدگاه‌های مختلف ارائه شده در مطالعات و تحقیقات مختلف شاید نتوان یک الگو و نظریه واحد و قابل قبول جهانی را برای برنامه‌های حمایت از صادرات ارائه نمود. در واقع می‌توان تأثیرگذاری برنامه‌های حمایت از صادراتی را موضوعی اقتضایی دانست که با توجه به شرایط محیطی و اقتصادی در کشورهای مختلف متفاوت است و هیچ دیدگاه واحد و جهانشمولی در این خصوص قابل ذکر نمی‌باشد.

اصولاً برای بیان و ارائه هر نظریه و دیدگاه علمی باید دو جنبه را مورد توجه قرار داد. به بیان خلاصه هر نظریه علمی باید از دو منظر منطقی بودن و شواهد تجربی مورد تأیید قرار گیرد. در واقع نمی‌توان هیچ دیدگاه علمی را بدون برخورداری از ساختار و مبنایی علمی ارائه نمود. ضمن آن که این نظریه باید از لحاظ سوابق و شواهد تجربی نیز قابل تأیید باشد. از این رو برای دستیابی و ارائه نظریه‌ای قابل وثوق در خصوص برنامه‌های حمایت از صادرات در کشور نیز نیاز به بررسی علمی و دقیق خواهد بود. موسسه مطالعات و پژوهش‌های بازرگانی وزارت صنعت، معدن و تجارت اخیراً در مطالعه به بررسی مسئله فوق پرداخته است. این مطالعه با بررسی داده‌های مربوط به عملکرد

صادرات صنایع غذایی کشور در فاصله سالهای ۱۳۸۰ الی ۱۳۹۰ و در نظر گرفتن انواع حمایت‌های صادراتی ارائه شده به صادر کنندگان محصولات صنایع غذایی، با استفاده از انواع روش‌های تحلیل علمی به بررسی تاثیر حمایت‌ها بر رشد صادرات این محصولات پرداخته است.

نتایج این بررسی گویای آن است که با وجود برخی دیدگاه‌های منتقدانه به حمایت‌های صادراتی در کشور، این برنامه‌ها هم از لحاظ آمار و سوابق عملکردی و هم از دیدگاه صادر کنندگان تاثیر مثبتی بر افزایش صادرات کشور داشته است. نتایج این مطالعه نشان می‌دهد که موثرترین برنامه‌های حمایت از صادرات شامل جوایز صادراتی، حمایت از حمل و نقل صادراتی، اعطای تسهیلات مالی و اعتباری به صادر کنندگان و برنامه‌های آموزش و اطلاع رسانی بوده است. صحت و اعتبار این نتایج را می‌توان در انواع روش‌های مورد استفاده برای تحلیل داده‌های گردآوری شده دانست.

با توجه به این که اخیراً نظریاتی در خصوص حذف و یا تقلیل برنامه‌های حمایتی، به ویژه جوایز صادراتی، در کشور مطرح شده است، چنین به نظر می‌رسد که باید نسبت به تجدیدنظر در چنین دیدگاهی اقدام نمود. در واقع با توجه به اعمال تحریم‌ها و محدودیت‌های مختلف برای صادر کنندگان ایرانی که حضور و فعالیت آنها در بازارهای جهانی را با مشکلاتی مواجه ساخته است، شاید برداشتن چتر حمایت‌های دولتی فشار مضاعفی باشد که بر قابلیت و توانایی رقابتی صادر کنندگان تاثیری نامطلوب بر جای گذارده و توانایی آنها در مواجهه با خطرات و ریسک‌های موجود در بازارهای جهانی را کاهش دهد. تاثیری که قطعاً و با توجه به اهمیت شاخص صادرات غیر نفتی در برنامه‌های توسعه‌ای کشور و لزوم تقویت بیش از پیش صادرات غیر نفتی، می‌تواند بار منفی و نامطلوبی را بر رشد اقتصادی کشور بر جای گذارد.